

Ing. Ján **MAREK**, MBA

ÚVOD

Býva veľmi zložité označiť akékoľvek konanie za extrémistické, prípadne za konanie majúce extrémistické charakteristiky. Hranica medzi extrémizmom a akceptovaným, konformným správaním je veľmi široká a nejasne formulovaná. Každá spoločnosť má tendenciu stanovovať určité kritériá pre určenie toho, čo možno považovať za nežiaduce, násilné, radikálne až extrémistické, alebo čo znaky takéhoto prejavu nemá. Preto sa aj pri porovnaní jednotlivých krajín Európskej únie v tejto oblasti stretávame s rozdielnym vymedzením toho, čo je alebo nie je považované za radikálne či extrémistické. V podstate ide o mieru tolerancie k niektorým prejavom a nastavenie indikátorov pre hodnotenie daného konania ako extrémistického. Za charakteristickú črtu radikalizácie a extrémizmu možno považovať jeho ideovú motiváciu. Vo väčšine prípadov extrémistických činov páchatel' nemá úmysel sa obohatiť a je odhodlaný ublížiť aj sám sebe alebo sa obetovať. Práve v týchto špecifikách možno vidieť rozdiel medzi extrémisticky orientovanými a ostatnými patologickými činmi. Rozdiel je možné vidieť aj v presadzovaní tzv. vyšších či egoistických záujmov. Medzi egoistické záujmy môžeme zaradiť dosiahnutie zisku v podobe získania moci a vplyvu, uspokojovanie potrieb alebo spôsobenie škody inému, odvetu či pomstu. Za extrémistu môže byť označený aj človek, ktorý je vnútorne presvedčený, že jeho konanie má rozmer záslužnej činnosti, pozitívne hodnotenej väčšinou spoločnosťou. ¹⁾ Ako príklad je možné uviesť činnosť ekoaktivistov, ochrancov prírody či ochrancov iných zdrojov. Pri získaní označenia extrémistický je takýto jedinec obvykle nútený sa brániť a dokazovať, že jeho idey, cieľ, konanie a sledovaný následok nemajú v sebe prvky niektorej formy extrémizmu. Medzi extrémistov patria osoby alebo skupiny osôb, ktoré sa vyznačujú najmä názormi a postojmi, ktoré väčšinová spoločnosť odmieta. Ponúkané jednoduché a rýchle riešenia problémov existujúcich v spoločnosti sa môžu zdať všeobecne prijateľné, ale len do doby uvedomenia si toho, k akým následkom povedú a čo v občianskej spoločnosti a štáte spôsobia. Napriek tomuto poznaniu sa u niektorých jedincov neprejaví zodpovednosť za spôsobené následky a začne u nich prebiehať proces, ktorý možno označiť za radikalizáciu. Stručne definované, ide o proces vzniku extrémistických postojov a prejavov u konkrétneho jednotlivca, prijatie extrémistickej ideológie, či tendencia k podpore takýchto jednoduchých a rýchlych riešení najmä v prípade sociálnych problémov.

Medzi všeobecné indikátory, z ktorých sa odvodzuje radikalizmus a extrémizmus v konaní osôb alebo skupín, patrí najmä: odmietanie platných právnych, sociálnych a morálnych noriem, iná hodnotová a postojová orientácia, ktorá je v rozpore so všeobecnou orientáciou väčšinovej spoločnosti, vysoká miera názorovej

1) DANICS, Š. - TEJCHMANOVÁ, L.: Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus.

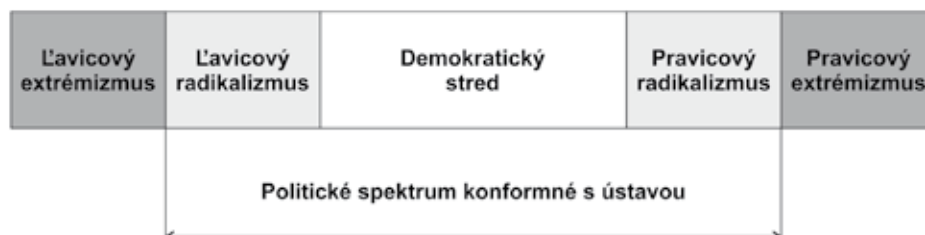
alebo rasovej neznášanlivosti, absencia hmotných pohnútok, antinormatívne až protiprávne konanie s prvkami agresivity až brutality.²⁾

POZNÁMKY

1 POLITICKÝ EXTRÉMIZMUS

Výraz extrém pochádza z latinčiny a prekladá sa ako „najvzdialenejší, najkrajnejší“. V politológii sa za extrémne považujú ideové prúdy, ktoré majú výrazne odlišný pohľad na správne fungovanie štátu ako je bežné a očakávané. Čo je považované za extrémistické sa líši vzhľadom ku konkrétnej spoločnosti. Aj demokratické myšlienky, ktoré sú pre nás celkom prirodzené sú v niektorých štátoch vnímané ako extrémistické a nevhodné. Nasledovný text bude zameraný na extrémizmus v našich podmienkach, na extrémizmus protidemokratický. Extrémizmus môžeme charakterizovať ako „protisystémový“ postoj vychádzajúci z krajne vyhrotenej ideológie, ktorý spochybňuje a deštruuje existujúci demokratický systém fungovania spoločnosti a útočí na systém základných práv a slobôd. Extrémistov spája protest proti demokratickému riadeniu spoločnosti. Líšia sa v tom, čo im na demokracii prekáža. Podľa názorov na ekonomické témy ako rovnoprávnosť občanov (akceptovanie nerovnosti v akomkoľvek zmysle), silu štátu (centrálne štátne regulácie v rôznych oblastiach) i postoj k sekularizácii spoločnosti rozdeľujeme extrémistov na pravicových a ľavicových. Pri určitej miere zovšeobecnenia môžeme povedať, že pravicové extrémistické prúdy vychádzajú zo sociálneho nacionalizmu (nacizmu) alebo fašizmu a ľavicové z komunizmu a anarchizmu.

Pretože hranicu medzi extrémizmom a demokratickým stredom nie je možné vždy jasne rozlíšiť, vznikol pojem radikalizmus. Stojí na pomedzí demokratických postojov a extrémistických tendencií. V laickej verejnosti sa pojmy extrémizmus a radikalizmus často zamieňajú. Ich podstata je však odlišná. Slovo radikálny má svoj pôvod v latinskom slove radix, čo znamená koreň. Radikalizmus je také počínanie, ktoré ide ku koreňom problémov a na ich vyriešenie presadzuje zásadné zmeny. Na rozdiel od extrémizmu teórie radikálov nie sú v rozpore s demokratickými hodnotami a princípmi. Činnosť radikálov zostáva v medziach platných zákonov, hoci na ich okraji. Extrémisti zastávajú v určitej oblasti vyhranené, nekompromisné politické postoje nezlučiteľné s fungovaním demokratického systému. Ich presadenie sa, by však znamenalo koniec demokracie.

Obrázok 1: Model extrémizmu

2) MAREK J.: Extrémizmus a jeho prejavy v Európe a na Slovensku.

POZNÁMKY

V médiách pojmy extrémizmus a radikalizmus často splývajú. Najčastejšie sú spájané s agresívnymi demonštrantami ohrozujúcimi druhých či cudzí majetok, alebo s účastníkmi neonacistických koncertov s nacistickými symbolmi na tričkách. Pretože médiá potrebujú zabezpečiť svoju sledovanosť hľadajú šokujúce informácie. S vyhranenými činmi extrémistov sa v nich stretáme často. Extrémistu si potom predstavujeme ako pouličného výtržníka, asociála, rasistu, ktorého je ľahké na prvý pohľad rozoznať od „slušného“ občana.³⁾ Ak sa dotýčný „extrémista“ oblečie do obleku, nebude hovoriť priamo o násilí a namiesto rasizmu začne hovoriť o nespravodlivej ochrane práv jednej skupiny občanov na úkor slušných ľudí, stane sa politickou alternatívou. Mnoho extrémistov si túto skutočnosť dobre uvedomuje a naučili sa ju majstrovsky využívať. Pod pojmom extrémizmus nemáme na mysli len páchatel'ov rasovo motivovaných trestných činov, ale aj na prvý pohľad konformne vyzerajúcich občanov, ktorí šíria myšlienky nezlučiteľné s princípmi demokracie. Pretože extrémizmus ako pojem je vo všeobecnosti chápaný pejoratívne, špecifickým rysom extrémistov je, že žiadna skupina sa sama za extrémistickú neoznačuje. Naopak, extrémistické skupiny majú tendenciu sa takémuto označeniu brániť. Často si v rámci tejto obrany vytvárajú dokonca falošnú identitu, ktorá sťažuje identifikáciu postojov, ktoré zastávajú. A aby nás zmiatli ešte viac, nazývajú extrémistami tých, ktorí im protirečia. Pred extrémistami je potrebné mať sa na pozore napriek tomu, že vyzerajú neškodne. Konceptia boja proti extrémizmu varuje, že historická skúsenosť s nacistickým a komunistickým totalitným režimom dokazuje, že nepriatelia demokracie dokázali využiť demokraciu a nástroje, ktoré im ponúka (slobodu prejavu, zhromažďovacie a združovacie právo) na získanie moci formálne legálnou cestou, ktorú následne zneužili na zavedenie opatrení, ktoré v praxi znamenali odstránenie samotnej demokracie. To, že to tak naozaj bolo dokumentuje výrok Hitlerovho ministra propagandy J. Goebelssa, v ktorom sa chváli tým ako šikovne prevzali národní socialisti v Nemecku moc: *„Prišli sme do Ríšskeho snemu, aby sme sa vyzbrojili zbraňami demokracie z jej arzenálu. Stali sme sa poslancami Ríšskeho snemu, aby nám weimarská ideológia pomohla sama seba zničiť.“* Extrémistické skupiny šíria protidemokratické myšlienky premyslene, účelovo a s jasným cieľom. Strategickým cieľom extrémistov je spochybňovať, ohrozovať a snažiť sa o odstránenie demokratických pilierov spoločnosti. Jedine porozumenie princípom demokracie a ich hodnote pre spoločnosť, môže viesť k pochopeniu ohrozenia, ktoré extrémizmus predstavuje, rozpoznaníu jeho vplyvov a snahe aktívne sa im brániť. Pred ďalším opisom prejavov a foriem extrémizmu si preto pripomeňme základné princípy demokratického usporiadania spoločnosti.⁴⁾

Za základy demokracie sa označujú:

- suverenita ľudu,
- vláda ľudu pre ľud a ľuďom,
- pri rozhodovaní dodržiavanie princípu plurality (pluralita politických subjektov, voľby ako vyjadrenie plurality záujmov),
- princíp konsenzu väčšiny (vláda, ktorá v danom čase zodpovedá prevládajúcej predstave obyvateľstva o najvhodnejšej forme vlády),

3) DANICS, Š.: Extremismus : hrozba demokracie.

4) ALLEYNE, E. - WOOD, J. L.: Gang-related Crime : the Social, Psychological and Behavioral Correlates.

- princíp podriadenia sa menšiny väčšine, avšak ochrana menšiny,
- vláda na obmedzený čas,
- rovnoprávnosť a rovnocennosť rozhodujúcich,
- sloboda ohraničená dodržiavaním práv a slobôd ostatných,
- princíp vylúčenia násilnej vlády,
- princíp práva na odpor,
- úcta k ľudským a občianskym právam (ktoré sú obsiahnuté v Listine základných práv a slobôd).

Slovenská republika je podľa čl. 1 Ústavy Slovenskej republiky zvrchovaný, demokratický a právny štát, ktorý sa neviaže na nijakú ideológiu ani náboženstvo. Akákoľvek propagácia extrémizmu je na Slovensku trestná. Trestný zákon charakterizuje extrémistické skupiny (§ 129), extrémistický materiál (§ 130) a trestné činy extrémizmu (§ 140a).⁵⁾ Trestné činy extrémizmu sú:

- podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd (§ 421, § 422),
- výroba extrémistických materiálov (§ 422a),
- rozširovanie extrémistických materiálov (§ 422b),
- prechovávanie extrémistických materiálov (§ 422c),
- popieranie a schvaľovanie holokaustu a zločinov politických režimov (§ 422d),
- hanobenie národa, rasy a presvedčenia (§ 423),
- podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti (§ 424),
- apartheid, rasová, etnická, národnostná alebo náboženská segregácia alebo diskriminácia skupiny osôb (§ 424a).

Slovenská republika je signatárom viacerých dokumentov zaručujúcich ochranu práv obyvateľov na jej území: Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Deklarácia o právach osôb patriacich k národnostným, alebo etnickým, náboženským, jazykovým menšinám, Dohovor medzinárodnej organizácie práce o zákaze diskriminácie v zamestnaní a povolani, Záverečné deklarácie zo stretnutí Svetovej konferencie proti rasizmu a xenofóbii.

2 PRAVICOVÝ EXTRÉMIZMUS

S pravicovým extrémizmom je často spájaný rasizmus. Rasizmus považujeme za základné myšlienkové východisko prejavujúce sa ako presvedčenie o výnimčnosti, nadradenosti a prevahe „bieleho etnika“. Pravicoví extrémisti zdôrazňujú vieru v rasovú nerovnosť, ktorá vychádza z pseudovedeckých rasistických teórií Arthura de Gobineaua a Houstona Stewarta Chamberlaina. Prostredníctvom hlavnej tézy rasizmu je možno rasy deliť na vyššie a nižšie. Miešaním rás dochádza k degenerácii ľudského rodu. Najradikálnejšie organizácie sa neobmedzujú len na vieru v ne-

5) Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších prepisov.

POZNÁMKY

rovnosť medzi rasami, ale hovoria taktiež o nutnosti a nevyhnutnosti vojny medzi rasami (Race Holy War – RAHOWA), či o „bielej revolúcii“. Sú presvedčení o biologickej výnimočnosti a prevahe bieleho etnika, ktoré podľa nich stojí na vrchole vývoja druhov. Typický je aj negatívny vzťah voči imigrantom a etnickým menšinám. Argumentom je, že imigranti zhoršujú situáciu na trhu práce. Z etnických menšín sú to zatiaľ najmä Rómovia, ktorí vedú „parazitný spôsob života“, čo má negatívny vplyv na životnú úroveň majority. Svoje postoje ospravedlňujú tým, že negatívny vzťah je závislý na negatívnom pôsobení danej menšiny, na ich asociálnosti, kriminalite a agresivite. ⁶⁾ Pravicovo orientované extrémistické organizácie sú obvykle silne antisemitské a obviňujú Židov zo vzniku stalinizmu a komunizmu. Hlavnou témou je židovské svetové spiknutie proti bielej rase. Ich snahou je „vedecky“ dokázať, že holokaust nebol a údaje o ňom sú nepravdivé a vymyslené. Pravicoví extrémisti sa stavajú do pozície ochrancov spoločnosti a ochrancov európskej civilizácie proti svetovládcom, globalizácii a cudzím kultúram. Podľa ich vlastných slov bojujú za „prežitie bielej rasy“. Typické pre nich je aj vlastenectvo, ktoré slúži na zdôvodnenie ich aktivít. Pritom kladú dôraz na poriadok, čím si získavajú sympatie sklamaných občanov, ktorí majú pocit, že štát je slabý a nie je schopný zaistiť bezpečnosť. Ideológia pravicových extrémistov vyrastá z netolerancie a neochoty rešpektovať cudzie presvedčenie, názory, správanie, kultúru, náboženstvo a fyzickú odlišnosť. Individuálne hodnoty, ako sú sloboda, možnosť sebaurčenia, pluralizmus mienky a spôsobu života odmietajú. Vedenie pravicových extrémistických organizácií je často v rukách jedného človeka. Táto vodcovská osobnosť ovplyvňuje všetky aktivity organizácie a je najvyššou autoritou. Akákoľvek opozícia je sankcionovaná. Presadzujú silný až autoritársky štát. Extrémisti všeobecne odmietajú základné princípy a pravidlá demokratického štátu a chcú zmeniť demokratický politický systém a nahradiť ho režimom. Cieľom pravicových extrémistických hnutí je víťazstvo, ktoré umožní vytvorenie novej spoločnosti. Pravicoví extrémisti vo väčšine svojich propagánd ponúkajú rýchle a priamočiare riešenia všetkých problémov, s ktorými sa ľudia stretávajú. Základom týchto riešení je identifikácia nepriateľa, ktorého nachádzajú v ľuďoch odlišujúcich sa farbou pleti, jazykom, systémom hodnôt a normami správania. Všeobecným a hlavným terčom slovenských rasistických extrémistov sú Rómovia. Definícia nepriateľa a jeho osud sú závislé od agresívnosti ideológie. Veľmi dôležitou súčasťou pravicového extrémizmu je symbolika. Za symbol možno považovať dohodnuté alebo obvyklé znamenie, či značku pre nejaký predmet. Symboly pôsobia na vedomie ľudí v dvoch fázach. V prvej fáze sa určité skupiny ľudí viažu k symbolom, a to najmä v období veľkých osobných zvrátov a kríz, v období keď sa rúcajú predstavy o živote, kedy sa nepodarí uspokojiť ich aspirácie. Beznádejnosť situácie riešia uznávaním symbolov, ktoré sú im známe alebo sú im inou osobou ponúknuté, alebo ich majú po ruke. ⁷⁾ Symbol sa tak stáva najprv náhradou za niečo, čo je pre danú osobu inak nedostupné.

6) MESEŽNIKOV, G. - GYÁRFÁŠOVÁ, O.: Súčasný pravicový extrémizmus a ultranacionalizmus na Slovensku.

7) MIKULČÍKOVÁ, A.: Súčasný pravicový extrémizmus.

Druhá fáza je typická integráciou do hnutia, kde majú reálnu šancu subjektívne profitovať. Stávajú sa členom multispoločenstva. K subjektívnej integrácii im dopomôže aj určitá forma vojenskej organizácie skupiny, typická napríklad pre jednotlivé odnože hnutia Skinheads. Život zrazu dostáva prísne a presné pravidlá, ktorým sa dobrovoľne podriaďujú. Je im predstretá prísna hierarchia ich spoločnosti. Získavajú jasný cieľ, čo chcú dosiahnuť a spôsoby, ako tento cieľ dosiahnuť v multispoločenstve. Prechodom z prvej fázy do druhej zohrávajú významnú úlohu aj vodcovia, ktorí s členmi spoločnosti manipulujú práve pomocou symbolov. Základná symbolika je postavená na princípe spoločnej krvi. Vyjadruje „kmeňovú“ jednotu a dokáže tak povzniesť aj bez materiálnych statkov. Stotožnenie sa s týmto princípom má za následok, že takémuto jedincovi nemôže nikto konkurovať. Pokrvný zväzok je najvyššia hodnota. Samotnú symboliku pravicového extrémizmu možno zaradiť do nasledovných kategórií:

1. symbolika farieb,
2. symbolika čísiel a písmen,
3. rúnová symbolika,
4. symbolika krížov,
5. personifikovaná, verbálna symbolika a symbolika hesiel,
6. emblémová symbolika,
7. grafická symbolika.

Pre pochopenie symboliky ako celku, ako aj jednotlivých kategórií a významu symboliky pre pravicových extrémistov je potrebné zaoberať sa obsahom, ktorý je základným kameňom, na ktorom je symbolika vybudovaná.

Charakteristika jednotlivých kategórií symboliky pravicového extrémizmu ⁸⁾

Symbolika farieb

Symbolika farieb zohráva veľký význam v pravicových extrémistických hnutiach, hlavne v hnutí Skinheads. Z hľadiska farieb dominujú tri farby – čierna, červená a biela, ktoré sú typické pre fašizmus a nemecký nacionalizmus. Biela farba je symbolom čistoty, istoty a nevinnosti. Pre fašistickú diktatúru, a tiež pre hnutie Skinheads znamená čistotu rasy a čistotu národa. Červená farba je chápaná ako symbol ohňa, krvi, ale tiež revolúcie. Pre fašizmus sa stala symbolom pokrvného zväzku. Čierna farba znamená smrť, avšak tiež aj odhodlanie. Symbolizuje nenávisť voči všetkým, ktorí „špinia čistotu rasy“ a predurčuje ich záhubu. Pre hnutie Skinheads sa čierna farba stala symbolom rasovej nenávisťi proti všetkým s rozdielnou farbou pleti, najmä symbolom boja proti „cigánom a všetkým čiernym“. Kombináciu týchto troch farieb alebo zvlášť farby čiernej a bielej, možno vidieť takmer na všetkých fašistických symboloch, aj na symboloch nosených prívržencami fašistickej diktatúry a ideológie. Túto kombináciu farieb prehlásil Adolf Hitler za národné farby nacistického Nemecka.

8) WADGY, L.: The Psychology of Extremism and Terrorism.

POZNÁMKY

Obrázok 2: Nacistická a neonacistická symbolika

Symbolika čísiel a písmen

Čísla takmer vždy vyjadrujú poradie písmena v abecede. K najznámejším patria: 18 – Adolf Hitler, 88 – Heil Hitler, 28 (B & H) – Blood and Honour, 311 – 3x11. písmeno abecedy, teda KKK (Ku Klux Klan), 14 (14 slov) – „We must secure the existence of our people and future for the white children“, ktorých autorom je známy americký rasi- sta David Lane, I. S. D. (alternatívne I. D. S. alebo I. D.) – iniciály zakladateľa hnutia Blood & Honour a speváka známej neonacistickej hudobnej skupiny Skrewdriver Lana Stuart Donaldsona, symbol písmena S ako symbol Skrewdriver, štylizované veľké písmeno L – symbol nemeckej neonacistickej hudobnej skupiny Landser (pešiak), ktorej členovia boli v roku 2005 odsúdení ako prvá hudobná skupina s pravicovo extrémistickým zameraním, A. C. A. B. – All Cops Are Bastards, A. J. A. B. – All Jews Are Bastards.

Rúnová symbolika

Nacizmus bol typický tým, že na vyjadrenie svojej ideológie využíval rúnové symboly, ktoré pochádzajú ešte z čias keltskej a severskej kultúry v pôvodnej alebo upravenej verzii. Je ich veľmi veľa. Ako príklad možno spomenúť: Sonnenrad – svastika slnečného kola, vyjadrovala predstavu slnka, Sig-rune – runa víťazstva sa stala

symbolom SS, Wolfsangel – vlčí hák, symbol slobody a nezávislosti, pôvodný odznak NSDAP pred svastikou, Tyr-rune – runa bitky, pôvodne symbol boha vojny Tyra, Ger-rune – symbol spoločného ducha, Odal-rune – symbol príbuzenstva, rodiny a taktiež odznak osídľovacieho úradu SS a čistoty rasy.⁹⁾

Symbolika krížov

Kríž patrí k najstarším symbolom na zemi. Vo všeobecnosti vyjadruje štyri smery priestoru a štyri základné živly: oheň, vodu, vzduch a zem, ktoré sa vzájomne stretávajú v spoločnom bode. Taktiež ide o symbol zásluh, pôct, ale je aj významným mnohých rytierskych, svetských a cirkevných rádov. Niektoré z týchto krížov sa v niektorých krajinách stali symbolmi fašistov, ako napríklad: Jeruzalemský kríž, Toulonský kríž, Dvojité kríž a Burgundský kríž. K najznámejším a najnebezpečnejším však patria: Svastika, Ruský kríž, Železný kríž, Triskelion. Keltský kríž (Odinov kríž) je v súčasnosti najpoužívanejším symbolom a nahradil svastiku. Samotný keltský kríž nie je priamou propagáciou rasizmu. Ale ak je pri vyobrazení napríklad spojený so zaťatou päťou alebo nápisom WHITE POWER, ide už o symbol s rasovým motívom.

Personifikovaná, verbálna symbolika a symbolika hesiel

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že neonacisti sa často hlásia k osobám, ktoré sa „preslávili“ tým, že získali povest' mučeníkov vďaka okolnostiam svojej smrti. Ako príklady možno uviesť: Adolf Hitler, Rudolf Hess, Benito Mussolini, Ian Stuart Donaldson alebo David Lane, ktorý bol členom zločineckej organizácie Rád mlčiacich bratov, čo bol ideologický pokračovateľ Árijskej národnej cirkvi. K verbálnym symbolom možno zaradiť pozdravy ako „Sieg heil“ alebo „Heil Hitler“. Nacistický režim používal mnoho hesiel, ktoré či už v pôvodnej alebo v modifikovanej podobe používajú aj súčasní neonacisti. Ide napríklad o nasledujúce heslá: Krv a česť, Krv a pôda, Vernosť je mojou cťou, Nemecko (alternatívne Slovensko, Európa, Amerika) prebuď sa!, Na konci je víťazstvo, White race-our pride, White power, RAHOWA (Racial Holly War), ZOG (Zionist Occupation Governement).¹⁰⁾

Emblémová symbolika

Inšpiráciou pre vytváranie zástupných symbolov, najmä pre hnutie Skinheads sú emblémy používané divíziami SS. Tieto emblémy čerpajú zo znakov rúnového písma v kombinácii s krížovými symbolmi a heraldickými znakmi. Tieto emblémy preberajú aj príslušníci Skinheads. Z historického hľadiska sú za najnebezpečnejšie považované emblémy nasledujúcich Waffen divízií SS:

- SS Division Nordland – 13. divízia „nadržného“ charakteru, vedenie bolo len z malej časti nemecké, boli v ňom zastúpené severské národy ako Dáni, Švédi, ale aj Holanďania. Táto divízia mala v embléme Sonnenrad. Išlo o najradikálnejšiu a jednu z najkrutejších divízií.
- SS Division Carstjaeger – 24. divízia, ktorej emblém obsahuje ľaliu so šípovými ramenami. Táto divízia pôsobila na trojhranici medzi Nemeckom, Rakúskom a Talianskom. Vydobyla si povest' hrdlozov a bezcitných vrahov.

9) BARTLETT, J. - BIRDWELL, J. - KING, M.: The Edge of Violence : A Radical Approach to Extremism.

10) AGHABI, L. et al.: Social Identity and Radicalisation : A Review of Key Concepts.

POZNÁMKY

- SS Division Handschar – 11. divízia zložená z bosnianských a juhoslovan-
ských moslimov. Táto divízia potlačovala Slovenské národné povstanie a jej
členovia pôsobili ako diverzanti aj počas Pražského povstania v máji 1945.
V obidvoch prípadoch sa dopustili beštiálnych vrážd. V jej embléme sa na-
chádza šablňa.
- SS Bieloruská divízia – 30. divízia s emblémom vodorovného dvojkríža. Išlo
taktiež o veľmi nacionálnu, radikálnu divíziu, ktorá vynikala svojou krutos-
ťou a bezcitnosťou.

Grafická symbolika

Z väčšej časti obsahuje symboly, ktoré možno zaradiť do vyššie spomenutých kategórií. Okrem nich sa však používajú aj symboly ako: Ríšska orlica, Umrľcia lebka (jeden zo symbolov jednotiek SS), hrad Wevelsburg (Rádový hrad SS, kde prebiehali zasväcovacie rituály vedenia tejto organizácie), Čierne slnko (okultný symbol, ktorý nacisti použili v podobe mozaiky na podlahe hradu Wevelsburg), vlajky Nemecka z rôznych historických období (vlajky zo skoršieho obdobia ako z Tretej ríše môžu byť kvalifikované ako zástupné znaky propagácie nacizmu a fašizmu).

Z hľadiska nebezpečnosti je možné symboliku rozdeliť na tri charakteristické skupiny:

1. Symbolika so zjavným rasovým motívom, kde patria takmer všetky originál-
ne a zástupné symboly fašizmu.
2. Symboly so skrytým rasovým motívom, ktoré je nutné v priebehu prípadné-
ho trestného konania dokázať. Ide najmä o dokazovanie v kontexte s ďalšími
kriminálnymi prejavmi extrémistického hnutia.
3. Symboly bez rasového motívu, ktoré sú hodnotené ako spoločensky zavr-
nutiahodné. Ich používanie nie je trestné, pokiaľ nejde o také symboly, ktoré
sú hrubo zavrnutiahodné a vzbudzujú verejné pohoršenie a ich nosenie je
chápané ako výtržnosť alebo hrubá neslušnosť páchaná na verejnosti alebo
na mieste verejnosti prístupnom.

Čo sa týka obliekania členov extrémistických skupín, v súčasnosti má civilnejšiu podobu a oblečenie so zakázanými symbolikami je nahradené inými značkami, ktoré rovnako vyjadrujú príslušnosť k hnutiu. Ich nosenie nie je právne postihnutelné, pretože ich nemožno zaradiť ani do jednej z vyššie uvedených skupín.¹¹⁾ Medzi takéto značky oblečenia patrí Lonsdale, Pitt Bull, Troublemaker, Thor Steinar, Eighty eight, Resistance, Umbro, Fred Perry a iné. Veľkej obľube sa medzi pravicovými extrémistami stále teší najmä značka LONSDALE. V jej názve sú obsiahnuté štyri začiatkové písmená Nemeckej národno-socialistickej strany pracujúcich Adolfa Hitlera (NSDAP National Socialistische Deutsche Arbeiter Partei). Originálne polokošele, mikiny a tričká s touto značkou sa neustále nosia. Pri nosení bundy bomber, na ktorej je nápis LONSDALE sú v určitej polohe zakryté prvé dve a posledné dve písmená. Vtedy je jasne vidieť len nápis NSDAP. Výzor dopĺňajú vyhrnuté rifle Levi Strauss a vysoké topánky (Doc Martens, Getta Grip, Gladiator). Všetky tieto súčasti unifor-

11) VEGRICHTOVÁ, B.: Extremismus a společnost.

my extrémistických hnutí sú finančne vysoko nákladné. Môžu si ich dovoliť najmä jednotlivci z dobre situovaných rodín. Na Slovensku existuje organizovaná sieť distribúcie tohto oblečenia. Za jeho predaj sa inkasujú nemalé zisky. Časté je tiež tetovanie, pričom medzi rozšírené vzory patria kresby s prvkami keltskej a severskej mytológie, neonacistická symbolika či rôzne nápisy a skratky, ktoré pre zasvätených predstavujú vyjadrenie príslušnosti k neonacistickej, skinheadskej subkultúre. Pri právnom hodnotení podpory a propagácie hnutí smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd nosením nášiviek alebo používaním inej symboliky nie je dôležité, že zmysel nášiviek, v mnohých prípadoch napodobňujúcich nacistické symboly, bol všeobecne známy. Nie je dokonca rozhodujúce ani to, či samotný páchatel sám poznal presný význam a zmysel ním nosených nášiviek. Stačí „iba“ jeho vedomosť o tom, že symboly sú spojené s takýmto hnutím a jeho vlastný postoj, vzťah k takému hnutiu. Napríklad, ak nosí páchatel nášivky s nápisom „Biela sila, biela moc“ doplnené nápisom Skinheads, možno v tomto konaní vidieť aspoň eventuálny úmysel na podporu a propagáciu hnutí smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd. Samotný nápis „Biela sila, biela moc“ vyjadruje nadradenosť bielej rasy nad ostatnými. V tejto súvislosti akékoľvek vyjadrenie, že všeobecná vedomosť je nízka, je právne irelevantné. Najtypickejšími formami pravicového extrémizmu sú rasizmus, antisemitizmus alebo nacionalizmus, ktorý vytvára modifikácie ako fašizmus, neofašizmus, nacizmus a neonacizmus. Jedným z prejavov pravicového extrémizmu je i rasovo motivovaná trestná činnosť, ktorej cieľom je zastrašiť etnické menšiny a prinútiť ich tak k odchodu z daného územia.¹²⁾

V radoch pravicovo extrémistických hnutí sa ocitajú predovšetkým mladí ľudia. Extrémistické hnutia im poskytujú istú životnú alternatívu riešenia problémov a potrieb daných vekom a súčasnou sociálnou situáciou. Pravicové extrémistické zoskupenia sú na Slovensku prítomné a svojimi aktivitami sa čím ďalej viac zviditeľňujú. Pôsobí tu 14 dobre etablovaných a aktívnych zoskupení, ktoré slúžia ako inštitucionálna základňa pre zhruba 5 000 členov a prívržencov rasového extrémizmu. Pravicový extrémizmus je súhrn postojov, spôsobov správania a akcií, ktoré sú alebo nie sú organizované, ktoré vychádzajú z rasovo alebo etnicky podmienenej sociálnej nerovnosti človeka, vyžadujú etnickú homogenitu národa a odmietajú princíp rovnosti zakotvený vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv. Prvoradosť spoločenstva zdôvodňujú pred individuum, odmietajú pluralizmus hodnôt liberálnej demokracie a demokraciu definujú ako spiatočnicu, prežitú.¹³⁾

Pravicový extrémizmus je charakteristický najmä nasledujúcimi prvkami:

- je antipluralistický a podnecuje strach pred spoločenskou rôznorodosťou,
- odmieta myšlienku ľudských práv, hlavne ľudskej dôstojnosti, ako i práva na slobodu a rovnosť,
- uprednostňuje autoritatívny vodcovský štát, a preto je antidemokratický,
- je antiparlamentaristický, pretože odmieta súťaženie politických strán a preferuje homogénne národné spoločenstvo s jednou vedúcou stranou,

12) MILO, D.: Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike.

13) MAREK J. - MARTAUS T.: Extrémizmus ako pojem a jeho vyjadrenie v právnom poriadku SR.

POZNÁMKY

- je antiinštitucionálny, odmieta deľbu moci,
- je verejne alebo skryto rasistický, alebo antisemitský, vo všeobecnosti je nepriateľský voči cudzincom, odmieta „iných“ alebo „cudzích“, ako i tých, ktorí sa za týchto ľudí zasadujú, je vypäto nacionalistický a nepriateľský voči ostatným štátom,
- podporuje revizionizmus, v ktorom bagatelizuje význam nacistického štátu alebo ho dáva za príklad, či relativizuje a popiera holokaust, je náchylný páchať násilie, vo vlastných radoch toleruje neonacistov a vojenské násilie, znevažuje všetkých, ktorí sa odklňajú od noriem, ktoré stanovili samotní extrémisti, ako napr. homosexuálov, znevýhodnených ľudí, etnické menšiny alebo politicky inak zmýšľajúcich ľudí.

Pravicový extrémizmus je motivovaný programami a postojmi alebo ideológiami, ktoré smerujú k potláčaniu základných ľudských práv a slobôd, ktoré obhajujú, podporujú alebo podnecujú nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi. Dôvodom odlišného zaobchádzania je ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich pôvod, názory, fyzické či psychické odlišnosti alebo pre ich náboženské vyznanie. Typickým znakom pravicového extrémizmu je popieranie rovnosti všetkých ľudí. Na jednej strane nadraduje (vyššie hodnotí) určité etnikum, národ alebo rasu, z čoho pramení nacionalizmus, antisemitizmus či rasizmus. Na strane druhej ponížuje skupiny, ktoré považuje za cudzie, menejcenné či ideologicky nevyhovujúce. Cieľom pravicových extrémistov je vytvorenie politického systému na báze fundamentálnej nerovnosti ľudí, založenej na pôvode, výkone, národnej, etnickej alebo rasovej príslušnosti.

Z ideologického hľadiska extrémistickú krajnú pravicu tvoria smery:

- fašizmus,
- nacizmus,
- neofašizmus,
- neonacizmus.

Tieto režimy sa snažia o sústredenie moci do jedného centra. Pre pravicový extrémizmus je typické sústredenie moci do rúk jedinej osoby – vodcu. To je jeden zo základných rozdielov medzi pravicovým extrémizmom a ľavicovým anarchizmom. Pravicový extrémizmus odstraňuje liberálnu demokraciu a nahrádza ju spoločenským poriadkom, ktorý by inštitucionalizoval nerovnosť ľudských bytostí, založenú na pôvode, výkone, národnej, etnickej alebo rasovej príslušnosti.

Medzi aktívne skupiny charakteristické pre pravicový extrémizmus, ktoré sa vyznačujú svojou symbolikou, pravidelným miestom stretávania (ide najmä o pohostinské zariadenia), spoločným cieľom, určitou hierarchiou a zviditeľňujú sa ako skupiny najmä fyzickými útokmi, zakladaním internetových stránok s rasistickým resp. xenofóbnym obsahom a distribúciou kníh a hudobných CD s rasistickými alebo xenofóbnymi textami môžeme zaradiť: Slovakia Hammer Skins, Blood and Honour Slovakia, Slovakia Engerau Crew, skupiny všeobecne sa označujúce za „Skinheads“ pôsobiace najmä v mestách Malacky, Stupava, Trnava, Skalica, Holíč, Prievidza, Nové

Mesto nad Váhom, Topoľčany, Nitra, Žilina, Martin, Zvolen, Detva, Veľký Krtíš, Prešov, Humenné, Poprad, Bardejov, Vranov nad Topľou, Košice, Rožňava, Ružomberok, Trenčín, radikálne pravicové politické strany (v minulosti reprezentované napr. Slovenskou pospolitosťou Národnou stranou), občianske združenia Nové Slobodné Slovensko a Jednota Slovenskej mládeže a ďalšie, ktorých členská základňa pozostáva z bývalých alebo stále aktívnych členov pravicovo orientovaných extrémistických skupín.

3 LAVICOVÝ EXTRÉMIZMUS

Ľavicový extrémizmus sa vyznačuje predovšetkým sociálnymi a triednymi predsudkami. Sympatizuje s historickým komunizmom a anarchizmom. Anarchizmus čerpá z dvoch výrazne odlišných ideologických prúdov, a to konkrétne z liberalizmu a socializmu. Možno tak vymedziť dva základné smery, a to anarchoindividualizmus a anarchokolektivismus. Okrem týchto smerov je známy ešte mutualizmus, ktorého predstaviteľom bol Proudhon a nachádza sa medzi anarchoindividualizmom a anarchokolektivismom. Základným znakom anarchokolektivismu je viera v ľudskú schopnosť sociálnej solidarity. Anarchizmus 21. storočia sa vyvíja a postupne transformuje, objavujú sa nové skupiny a klasické anarchistické teórie sa prepájajú s novými témami – feminizmom, environmentalizmom, genderovými vzťahmi, globálnou nerovnosťou a konzumizmom. Je pripravený prijímať a reagovať na nové výzvy súčasného postmoderného sveta. Prívrženci anarchizmu chcú zaviesť sociálno-komunistický režim alebo anarchiu. Pokúšajú sa o absolútnu rovnosť v spoločnosti. V priebehu 20. storočia sa dostali do popredia otázky ľudských práv, ochrany prírody a imigrácie. Pozitívny postoj k nim sa stal poznávacím znamením pre ľavicu. Do tradičnej ľavice prenikali postupy typické skôr pre liberalizmus. Dôsledkom toho bol vznik ekologických alebo zelených strán. Tieto strany veľmi často spájajú tradičné ľavicové témy, ako sú ochrana prírody spolu s liberálnym postojom k menšinám a individuálnej slobode. Ľavicový extrémizmus ideologicky vychádza z anarchistických, antiglobalistických, antikapitalistických a marxistických teórií, pričom odmieta vonkajšiu autoritu a presadzuje myšlienky tzv. „slobodného“ jednotlivca. I keď väčšina ľavicovo extrémistických skupín verejne nedeklaruje potlačovanie práv a slobôd ostatných jednotlivcov, v prípade realizácie cieľov ľavicových extrémistov môže dôjsť k priamemu ohrozeniu pluralitnej demokracie a občianskych slobôd. Typickým znakom ľavicového extrémizmu je rozširovanie princípu rovnosti na všetky oblasti života a pre všetkých ľudí. Zdôrazňovaním elementárnej ľudskej rovnosti sa síce zhoduje s princípmi demokratického ústavného štátu, ale z tohto princípu vyvodzuje dôsledky, ktoré nie sú zlučiteľné s charakterom demokratického právneho štátu. Z ideologického hľadiska extrémistickú krajnú ľavicu tvoria smery ako marxizmus, leninizmus a všetky jeho odchýlky (maoizmus, trockizmus, komunizmus, anarchizmus...). K ľavicovým zoskupeniam sa radí aj eko-extrémizmus. Pre radikálne ekologické hnutia je typický panteizmus a inklinácia k rôznym prírodným kultom, s ktorými korešponduje ekológmi hlásaný návrat k prírode a všetkým formám života. Kvôli prezentácii zásadných zmien v prístupe k prírode a inšpirácii prírodnými kultmi býva za špecifický druh náboženstva považovaná aj hlbinná ekológia. Na-

POZNÁMKY

cionalizmus síce predstavuje ideológiu, ktorá je základom pre krajnú pravicu, ale významne ovplyvnil aj krajnú ľavicu. Nacionalizmus sám o sebe nemusí byť ani extrémny, ani radikálny. Základom je, že sa dá ľahko zneužiť. Nacionalizmus pôvodne vznikol ako proces demokracie, avšak chybným nastavením premís sa dokázal zmeniť a stal sa hnacím motorom nacizmu a rasovo motivovanej genocídy.¹⁴⁾

Za politický extrémizmus sa zásade označujú akékoľvek aktivity smerujúce proti súčasnému systému s cieľom nahradiť tento systém celkom odlišným systémom. Medzi ľavicovo orientované extrémistické skupiny možno zaradiť: anarchistov, anti-globalistov, radikálne ekologické hnutia, príslušníkov hnutia PUNK, hnutie GRAFFITY, antifašistické hnutia AFA a ANTIFA. Všeobecne možno konštatovať, že skupiny, tzv. „pobočky“ organizácií, ktoré majú nadnárodný charakter a dlhšiu tradíciu (napr. GRAFFITY, PUNK, Československá anarchistická federácia, skupiny vyznávajúce satanizmus) tvoria jadro extrémistickej scény. V oboch smeroch extrémizmu, tak v ľavicovom ako aj v pravicovom, pôsobí extrémistické hnutie Skinheads. Aj keď sa hnutie reprezentuje ako celok, vnútorne je rozčlenené na pravicový a ľavicový prúd.

4 POSTOJE VOČI PRAVICOVÉMU EXTRÉMIZMU NA SLOVENSKU

Sklon k prejavom pravického extrémizmu má viac ako jedna desatina obyvateľov Slovenska a viac ako 70 % obyvateľov súhlasí s niektorými predstavami radikálnych skupín. U mladých ľudí sa objavuje nárast protirómskych nálad, vysoká miera obáv z niektorých minoritných skupín a zníženie citlivosti voči ohrozeniu zo strany extrémistických subjektov. Pravícoví extrémisti stavajú svoju ideológiu na rozdieloch medzi rasami, náboženstvami alebo národnosťami. Z hľadiska zníženia rizika šírenia sa extrémizmu je preto dôležité, ako je v našej spoločnosti vnímaná kultúrna rozmanitosť, menšiny a narastajúca diverzita spôsobená migráciou. Na Slovensku sú vo vnímaní národnostných menšín rozdielne postoje podľa toho, či ide o verejnú alebo súkromnú sféru. Najväčšej časti Slovákov by vadilo, ak by mal cudzinec zastávať významný politický post, alebo ak by sa inak verejne prezentoval. Etnická identita patrí podľa nich do súkromia. Verejnosť na Slovensku je teda vo vzťahu k celkovej kultúrnej diverzite rezervovaná. Keby extrémistické skupiny postavili svoju rétoriku na nerovnosti rôznych skupín obyvateľstva a na obmedzovaní ich práv, je možné sa obávať, že za určitých okolností môžu nájsť podporu verejnosti. Ľahšie by sme ich tolerovali vo svojom meste, susedstve alebo ako spolupracovníkov, ale už menej ako súčasť rodiny, alebo keby sme mali prijať ich krv transfúziou. Očakávame, že cudzinci sa prispôbia životu na Slovensku, svoje náboženstvo a zvyky budú dodržiavať len v súkromí, bez nároku na stavbu vlastných náboženských centier. Na všeobecnej úrovni sú cudzinci a menšiny prijímaní relatívne dobre. Ak však skúmame postoje verejnosti hlbšie, zistíme, že tie sú sytené predsudkami a stereotypmi i obavami, ktoré vyplývajú z nedostatku informácií o menšinách a cudzincoch. Väčšina Slovákov sa prikláňa k tomu, že demokracia je najlepšia možná forma usporiadania spoločnosti. Avšak významná časť súhlasí aj s tým, že štát nevie zabezpečiť poriadok, preto si ho ľudia musia urobiť sami, hoci aj násilím. Tento postoj naznačuje sympatie značnej časti populácie s nedemokratickými, či extrémistickými skupinami. Rovnako

14) ŽOFČÁK, M.: Trestnoprávne aspekty extrémizmu, s. 129-141.

ohrozujúce sú názory, že je jedno akú vládu krajina má, pretože svet riadia záujmové skupiny. Veľká časť Slovákov sa taktiež prikláňa k nekritickému akceptovaniu autorít. Toto všetko robí našu spoločnosť zraniteľnú pred manipuláciou a tlakom extrémistov.

V súčasnosti to môžu byť voliči etablovaných politických strán, ktoré s dôraznejšou rétorikou vyzdvihujú niektoré pálčivé témy, ale za istých okolností aj ultrapravicových strán. Medzi rokmi 2007 – 2011 klesli nesympatie voči hnutiu Skinheads, nacionalistom i antisemitom a stúpol počet mladých ľudí tolerujúcich tieto skupiny, alebo im fandiach.

Na celospoločenskej úrovni sa na šírení extrémistických ideí podieľa:

- globalizácia (kritika členstva v NATO, EÚ, osočovanie z amerikanizmu),
- migrácia a multikulturalizmus (nedostatky v migračnej, azylovej a sociálnej politike štátu, ktoré sa odzrkadľujú v postojoch migrantov k väčšine a naopak väčšiny k migrantom),
- nedostatočné právne zázemie a nedostatočná funkčnosť právnych inštitúcií (medzery v zákonných normách, neadekvátne aplikácia práva súdmi),
- vývoj v oblasti techniky a komunikácie (médiá a sociálne siete sú zneužívané extrémistami),
- oblasť ekonomiky a politiky – existenčná neistota.

Obyvateľstvo zmietané sociálnou a ekonomickou krízou je ľahšie ovplyvniteľné neštandardnými postupmi a ideami extrémistických zoskupení a javí tendencie k radikalizácii a nekonformnému riešeniu spoločenských problémov. O extrémistických skupinách sa dozvedáme najčastejšie z televízie, následne z dennej tlače, internetových stránok a rozhlasu. Pritom podiel na zvyšovaní protirómskych a proticudzineckých nálad majú stereotypizujúce mediálne obsahy, ktoré sa následne rýchlo šíria internetom, najmä cez sociálne siete prostredníctvom okamžitých reakcií používateľov. Vizuálne a audiovizuálne prezentácie získavajú na sociálnych sieťach veľkú popularitu a dokážu zaujať najmä mládež. Vo virtuálnom svete je ťažké riešiť tento problém prevenciou. Extrémistické skupiny využívajú internet sofistikovane. Pri policajnom monitoringu ich stránok je najväčším problémom vysoký stupeň anonymity a prevádzkovanie webových stránok s využitím falošnej identity. Rómska menšina nie je priamo nositeľom extrémistického konania, ale stret medzi majoritnou a rómskou kultúrou a ťažká prispôsobivosť istej časti rómskej menšiny vyvoláva extrémne formy riešenia tejto neprispôsobivosti. Toto je prezentované ako náprava spoločenských problémov, pretože súčasnej politickej elite sa vyčíta, že nedokáže tento problém efektívne riešiť. Extrémistické skupiny tak ponúkajú svoj vlastný pohľad na riešenie situácie.

Postoje mládeže voči pravicovému extrémizmu poukazujú na to, že medzi mladými ľuďmi rastú negatívne nálady voči politikom a politike ako takej. Stúpa nedôvera voči politicky činným osobám. Avšak postavenie týchto osôb napriek tomu nemôžeme bagatelizovať. Sprievodný znak nezájmu o etablované politické strany sa môže prejaviť v sklone prikláňať sa k jednoduchým, extrémistickým riešeniam zložitých problémov. Rizikovou skupinou podliehajúcou extrémistom sú predovšetkým mladí ľudia sklamaní vo vzťahu k aktuálnej politickej elite, ktorí prejavujú

POZNÁMKY

malé pochopenie pre parlamentnú demokraciu. Sympatie k extrémizmu sa medzi mladými prejavujú v rôznych podobách. Od násilných aktov voči určitým spoločenským skupinám, cez aktívnu účasť na zakázaných podujatiach, nosenia zakázaných symbolov na verejnosti, až po zakladanie vlastných organizácií namierených proti ústavnému právnemu štátu. Sympatie alebo členstvo v extrémistických formáciách pritom neovplyvňuje len vonkajšie prejavy správania (oblečenie, účes, nosenie rôznych symbolov), ale ovplyvňuje celú predstavu o svete, spôsob myslenia i konania.

Dôvody, pre ktoré sa mladý človek prikloní k extrémistickej skupine vyplývajú jednak z jeho individuálnych vlastností a jednak z vplyvu sociálneho prostredia. V prípade Slovenska patrí k rizikovým vplyvom:

- prechod z autoritárskeho do demokratického režimu, spojený so socioekonomickou transformáciou, ¹⁵⁾
- strata dôveryhodnosti etablovaných politických subjektov a štátnych úradov,
- chudoba a nezamestnanosť v niektorých regiónoch,
- problémy vznikajúce pri spolunažívaní minoritnej a majoritnej populácie,
- šírenie predsudkov a stereotypov prostredníctvom médií, akceptovanie násilia v médiách,
- verejná mienka rezervovaná voči kultúrnej diverzite (Slovensko je poväčšine chápané ako krajina Slovákov, ostatní tu môžu žiť, ak sa Slovákom prispôbia),
- individualizácia spoločnosti,
- zanedbávanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva,
- rýchlo sa meniace životné podmienky, ohrozenie spojené so stratou orientácie v životnej, sociálnej a politickej situácii, spoločnosť chápaná ako komplikovaná, nezrozumiteľná, sociálne nespravodlivá,
- strata istoty, problémy súvisiace s riešením svojich životných úloh (nájsť si životného partnera, budovať vlastnú domácnosť, získať primerané vzdelanie a zamestnanie).

Najčastejšími faktormi, ktoré môžu mladého človeka viesť ku sklonom k politickému extrémizmu sú:

- osobná skúsenosť sociálneho vylúčenia počas detstva a v období dospievania (v rodine, v skupine rovesníkov alebo v škole),
- rigidný, inkonzistentný a konfliktný štýl výchovy,
- skúsenosti s násilím v detstve,
- individuálne akceptovanie násilia, ¹⁶⁾
- problémové správanie vo voľnom čase,
- deviantná orientácia na uzavreté skupiny,
- tlak okruhu priateľov prispôbiť sa ich videniu sveta,
- problémy v škole, záškoláctvo,
- vysoké nároky okolia spojené súčasne so strachom zo zlyhania,
- orientácia na konzum pri malej šanci presadiť sa,

15) MIKUŠ, R. - GURŇÁK, D.: Vývoj pozícií politického extrémizmu, radikalizmu a nacionalizmu v rôznych úrovniach volieb na Slovensku.

16) JURČÁK, V. - JURČÁK, J.: Vývoj koncepcie boja proti extrémizmu v SR.

- frustrácia z vlastného spoločenského statusu,
- nekritický pohľad na seba samého pri nízkom sebavedomí.

POZNÁMKY**5 ZÁVER**

Už je to takmer 30 rokov odkedy sme sa vydali na cestu demokracie. Nežná revolúcia bola spojená so silnými emóciami a veľkými očakávaniami. Mnohí si mysleli, že zmena formy vlády bude znamenať zlepšenie života jednotlivcov. Mýlili sa. Nadšenie zo spoločenskej zmeny opadlo. Nahradila ho každodenná realita, v ktorej každý slobodne môže, ale i musí žiť podľa seba a na svoj účet. Demokracia nie je rozprávkovým všeliekom na problémy v spoločnosti. Nesľubuje istoty a nesľubuje ako bude vyzeráť budúcnosť. Sľubuje, že o budúcnosti môžeme rozhodovať sami. Môže byť len taká, akú si zvolíme a o akú sa pričínime. Je to spôsob riadenia spoločnosti, ktorý vyžaduje aktivitu, zodpovednosť a istú múdrosť občanov. A to je práve jej Achillova päta.

Extrémisti vidia príčinu problémov spoločnosti v jej súčasnom riadení. Podporujú v ľuďoch pocit nespokojnosti a prezentujú sa ako starostlivá babička, ktorá sa o občanov postará. Pritom sú to vlci, ktorí sa necítia byť viazaní demokratickými zákonmi a nerešpektujú iný názor. Ak sa nimi necháme presvedčiť, že dobre sa nám bude žiť iba tým ich jediným spôsobom a dovolíme im, aby našu spoločnosť premenili na svoj obraz, bude ťažké vrátiť sa späť. Aká potom naša spoločnosť bude? Naozaj ju takú chceme? Nacizmus a komunizmus sme už predsa otestovali, a prekonali.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

AGHABI, L. et al.: *Social Identity and Radicalisation : A Review of Key Concepts*. Amman : WANA Institute, Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands, 2017. ISBN 978-0-7425-5517-4.

ALLEYNE, E. - WOOD, J. L.: Gang-related Crime : the Social, Psychological and Behavioral Correlates. In: *Psychology, Crime & Law*, roč. 19, 2013, č. 7. ISSN 1068-316X.

BARTLETT, J. - BIRDWELL, J. - KING, M.: *The Edge of Violence. A Radical Approach to Extremism*. London : Demos, 2010. ISBN 978-1-906693-39-8.

DANICS, Š. *Extremismus : hrozba demokracie*. Praha : Police History, 2002. 128 s. ISBN 80-8647707-X.

DANICS, Š. - TEJCHMANOVÁ, L.: *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. 420 s. ISBN 978-807452-122-5.

JURČÁK, V. - JURČÁK, J.: Vývoj koncepcie boja proti extrémizmu v SR. In: *Bezpečnosť, extrémizmus, terorizmus 2013 : Zborník prednášok*. Podhájska : Východoeurópska agentúra pre rozvoj, 2014, s. 61-71. ISBN 978-80-89608-14-0.

Keď extrémizmus nevadí a je dokonca oslavovaný [online]. Medzičas, 2017 [cit. 2020-04-16]. Dostupné na internete: <https://medzicas.sk/ked-extremizmus-nevadi-a-je-dokonca-oslavovany/>.

POZNÁMKY

MAREK J.: Extrémizmus a jeho prejavy v Európe a na Slovensku. In: *Vojenská osveta : Spoločenskovedné semináre 2018, 2. časť*. Liptovský Mikuláš : Personálny úrad OS SR, 2018, s. 53-82. ISBN 978-80-89609-18-5.

MAREK J. - MARTAUS T.: Extrémizmus ako pojem a jeho vyjadrenie v právnom poriadku SR. In: *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018 : 9. medzinárodná vedecká konferencia, 25. - 26. október 2018, Liptovský Mikuláš : Zborník príspevkov*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, s. 280-286. ISBN 978-80-8040-568-7.

MESEŽNIKOV, G. - GYÁRFÁŠOVÁ, O.: *Súčasný pravicový extrémizmus a ultranacionalizmus na Slovensku : Stav, trendy a podpora*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, Nadácia Hannsa Seidela, 2016. 52 s. ISBN 978-80-89345-58-8.

MIKULČÍKOVÁ, A.: *Súčasný pravicový extrémizmus*. Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2010. ISBN 978-80-89096-42-8.

MIKUŠ, R. - GURŇÁK, D.: Vývoj pozícií politického extrémizmu, radikalizmu a nacionalizmu v rôznych úrovniach volieb na Slovensku. In: *Geografické informácie*, roč. 16, 2012, č. 2. ISSN 1337-9453.

MILO, D.: *Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike : Neonacisti, ich hnutia a ciele*. Bratislava : Ľudia proti rasizmu, 2004. ISBN 80-89149-03-0.

VEGRICHTOVÁ, B.: *Extremismus a společnost*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380427-5.

WADGY, L.: The Psychology of Extremism and Terrorism : A Middle-Eastern Perspective. In: *Aggression and Violent Behaviour*, roč. 12, 2007, č. 2, s. 144-155. ISSN 1359-1789.

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zákon č. 394/2000 Z. z. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (Antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov.

ŽOFČÁK, M.: Trestnoprávne aspekty extrémizmu. In: *Notitiae iudiciales Academiae collegii aedilium*, roč. 3, 2017, č. 2, s. 129-141. ISSN 2453-6954.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Charakterizujte politický extrémizmus.
2. Charakterizujte pravicový extrémizmus.
3. Charakterizujte ľavicový extrémizmus.
4. Definujte formy pravicového extrémizmu pôsobiaceho na Slovensku.
5. Uvedte najčastejšie faktory, ktoré vedú k politickému extrémizmu na Slovensku.